

МОДЕЛЮВАННЯ ІНОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**ЄРМАКОВ О.Ю., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ГАНЗЕНКО А.А., АСПИРАНТ*,**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

В статті здійснено моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Полтавської області і обґрунтована структура регіонального інноваційно-інвестиційного кластеру.

On the basis of research in articles identified areas of innovation and investment development of the productive activities of agricultural enterprises in Poltava region, proposed a structure of regional innovation and investment cluster

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основними завданнями сільськогосподарських підприємств України є: збільшення обсягів виробництва і реалізації агропродовольчої продукції; освоєння нових ринків збуту; раціональне використання наявного виробничого потенціалу; підвищення якості й екологічної безпеки рослинницької і тваринницької продукції; технічне переоснащення аграрного виробництва; впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій; створення сприятливих умов для залучення іноземних і вітчизняних інвестицій. На це й спрямовує Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, якою передбачено збільшення виробництва валової продукції сільськогосподарства в 2015 році у 1,6 разів порівняно з 2006 роком на основі впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

Досягненню цього в сучасних умовах господарювання сприятиме розробка та запровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку на основі кластеризації. Так, спеціалісти Державного агентства України з інвестицій та інновацій вважають, що для активізації інноваційно-технологічного розвитку в регіонах необхідно створити мережу національних і регіональних інноваційних кластерів, які мають відновити зруйновані виробничі зв'язки між вітчизняними підприємствами [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кластеризації виробництва, в тому числі і аграрного, знайшло певне відображення в працях Войнаренка М. П. [1], Кропивка М. Ф. [3], Семенової Г. А. [5] та інших вчених. Проте в цих наукових публікаціях залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей підвищення ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств на інноваційно-інвестиційній основі.

Цілі статті. Метою дослідження є моделювання інноваційно-інвестиційного кластеру для підвищення ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.

Виклад основного матеріалу. Поняття кластерного підходу було досліджено Майклом Портером, який дав визначення «кластерам» як сконцентрованим за географічною ознакою групам взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних із їх діяльністю організацій (наприклад університетів, агентств по стандартизації, а також торгових об'єднань) в певних областях, що конкурують, і разом з тим співпрацюють [4, с.206].

Полтавська область має всі передумови для створення інноваційно-інвестиційних кластерів виробників сільськогосподарської продукції – провідні науково-дослідні установи (Інститут свинарства ім. О.В. Квасницького, Полтавський інститут АПВ - Центр наукового забезпечення області, Полтавська державна аграрна академія), консультаційно-дорадницькі центри, успішно функціонуючі сільськогосподарські підприємства, зокрема такі, як «Обрій» Шишацького району, які можуть слугувати прикладом для розвитку органічного землеробства, ресурсний потенціал тощо.

Створення інноваційно-інвестиційного регіонального кластеру виробників сільськогосподарської продукції, на нашу думку, значно прискорить розвиток аграрного сектору області, за рахунок акумуляції зусиль, дасть можливість виробникам більш ефективно використовувати свої фінансові ресурси, вкладаючи їх у виробництво конкурентоспроможної продукції. При цьому важливим моментом є вибір територій, на яких потрібно започатковувати кластер. Адже в області є райони, які мають значний потенціал і на сьогоднішній день при правильному спрямуванні власних інвестиційних ресурсів здатні забезпечити організацію інноваційно-інвестиційного кластеру без залучення зовнішнього додаткового капіталу. Тому з метою формування оптимальної структури зон інноваційно-інвестиційного забезпечення було проведено кластерний аналіз за показниками виробничих витрат (табл. 1) і показниками прибутковості та

* Науковий керівник д.е.н., професор О.Ю. Єрмаков.

виробничої діяльності (табл. 2).

Таблиця 1

Кластеризація сільськогосподарських підприємств Полтавської області за витратами на виробництво продукції*

Показники, тис. грн.	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Кількість районів, шт.	9	8	8
Матеріальні витрати	2601,1	2797,9	1930,1
у тому числі: витрати на насіння	398,5	312,4	269,8
витрати на мінеральні добрива	472,8	385,5	244,3
Амортизація основних засобів	154,0	251,4	153,6
Витрати на оплату праці	11249,0	11999,7	8693,1
Продуктивність праці	72430,2	101124,7	46596,9
Витрати на 100 га	233,9	295,2	192,6

**Розраховано за даними форми № 50 с.-г. підприємств Полтавської області за 2008 рік.*

На основі проведеного аналізу було виділено 3 кластери, які сільськогосподарські підприємства з різними потенційними можливостями. Серед них за показниками прибутковості вирізняється другий кластер.

За агрегованими показниками всіх рівнів здійснено формування оптимальної структури зон об'єднань районів області, з урахуванням основних пропорцій між обсягами виробництва, рівнем рентабельності, обсягами державного фінансування та отриманими результатами.

В результаті проведеного дослідження за сукупністю показників виробничо-економічної діяльності було сформовано 3 виробничих кластера за інноваційно-інвестиційною спрямованістю (рис.1).

Аналіз кластерів за показниками прибутковості та виробничої діяльності*

Показники	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Прибуток на 100 га	32,7	87,1	19,3
Прибуток на 1 працюючого	9,3	29,9	5,7
Рентабельність, %	14,0	23,4	7,7
Державна підтримка на 1 га, грн.	195,4	290,4	225,8
Питома вага рослинництва, %	78,6	74,7	74,5
Питома вага кластеру по ВП, %	36,8	36,1	27,1
Питома вага кластеру по ТП, %	33,2	39,3	27,5
Питома вага кластеру по прибутку, %	30,2	55,2	14,6
Площа сільськогосподарських угідь, га	2731,0	2659,5	2138,4
Вартість валової продукції	957016,4	938558,0	704945,9

*Розраховано за даними форми № 50 с.-г. підприємств Полтавської області за 2008р.

Перший кластер, до складу якого увійшли 9 районів області – Великобагачанський, Гребінківський, Карлівський, Козельщинський, Оржицький, Пирятинський, Семенівський, Чорнухинський, Шишацький, характеризується середніми витратами на виробництво продукції. Щодо другого (Глобинський, Диканський, Котелевський, Кременчуцький, Машівський, Миргородський, Новосанжарський, Чутівський райони), то він відзначається найбільшими виробничими витратами. Найменш інтенсивно ведеться аграрне виробництво у третьому кластері (Гадяцький, Зіньківський, Кобеляцький, Лохвицький, Лубенський, Полтавський, Решетилівський і Хорольський райони).

Це дає підставу стверджувати, що з метою оптимізації ресурсів в процесі формування інноваційно-інвестиційного кластеру потрібно здійснювати поетапне залучення сільськогосподарських товаровиробників до кластерного утворення відповідно до їхнього ранжування на основі проведеного аналізу. Накладання кластерного поділу на рисунок 1 дозволяє стверджувати про значно кращий виробничий потенціал і показники господарювання сільськогосподарських підприємств кластера 2. За умови виникнення значних перешкод в процесі формування інноваційно-інвестиційного кластера, саме ці підприємства можуть утворити ту критичну масу, що забезпечить підсилення процесу саморозвитку.

Одним із найбільш складних завдань щодо формування інноваційно-інвестиційного кластеру є створення ефективної організаційно-виробничої системи самоорганізації та самоуправління. Це зумовлено тим, що добровільне співробітництво підприємств і організацій – учасників кластеру зі збереженням їх юридичної, майнової та фінансової самостійності передбачає високий рівень координації зусиль усіх членів даного об'єднання.

 – 1 кластер;
  – 2 кластер;
  – 3 кластер

Рис. 1 Розподіл районів Полтавської області за показниками виробничо-економічної діяльності

Безпосередніми учасниками будь-якого кластеру є підприємства, науково-дослідні інститути, консультаційні організації, фінансові інститути, допоміжні організації (транспортні компанії), проте має бути якийсь спільний осередок, що зможе акумулювати інформацію і потреби кожного з учасників, розробляти інноваційні проекти, спрямовувати фінансові потоки тощо. З одного боку, таким осередком може бути науково-дослідна установа, що розробляє проект і надає його для впровадження у виробництво, проте осторонь залишаються питання фінансування, супроводу та дослідження ринкового входження продукту. Тому виникає необхідність створення спеціального централізованого органу – координаційної ради (рис. 2), яка бере на себе роль дослідження, розробки та супроводу проекту, пошуку інвесторів, надання консультаційної підтримки, постійного моніторингу ринку та наукових розробок, оновлення інформації через співпрацю з науково-дослідними установами та міжнародними організаціями, лобювання інтересів виробників у державних та місцевих органах влади, тощо.

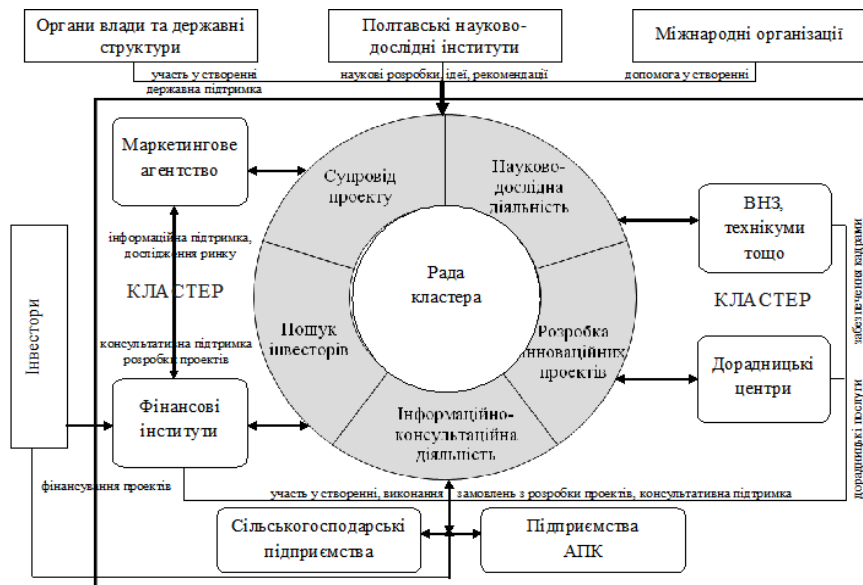

Рис. 2 Схема організації регіонального інноваційно-інвестиційного кластеру сільськогосподарських виробників

Найдоцільніше створювати таку структуру за рахунок державного фінансування, створюючи додаткові гарантії учасникам кластеру. Рада буде на пряму співпрацювати з усіма суб'єктами підприємницької діяльності, організаціями та установами, що сприятиме максимізації ефективності інноваційно-інвестиційних процесів у сільському господарстві регіону.

Висновки. Виробничий та науковий потенціал Полтавської області дозволяє утворити на її території інноваційно-інвестиційний кластер, що сприятиме підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств і зміцненню тим самим економічного стану даного регіону. Виробництво сільськогосподарської продукції на інноваційно-інвестиційній основі економічно доцільно розпочинати в підприємствах районів, що ввійшли до складу 2-го кластеру. Останні мають значний виробничий потенціал і можливість самофінансування нововведень.

Література.

1. Войнаренко М.П. Механізми адаптації кластерних моделей до політико-економічних реалій України // Світовий та вітчизняний досвід запровадження нових виробничих систем (кластерів) для забезпечення економічного розвитку територій / Матеріали конференції 1-2 листопада 2001р. – Київ: Спілка економістів України, 2001. – С.25-33.
2. Інвестиції та інноваційний розвиток: наук.-практ. бюлетень / засн. і видавець: Держ. аг-во України з інв. та іннов.: ред. А. П. Заєць. – 2009. – №1 (4).
3. Кропивко М.Ф. Особливості формування регіональних агропромислових кластерів / М.Ф. Кропивко, Д.І. Мазоренко, І.О. Белебега, В.В. Бакум // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С.7-15.
4. Портер М. Конкуренція / М. Портер; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вільямс», 2003. – 496 с.

5. Семенова Г.А. Національний кластер – новий шлях для прискорення економічного та інноваційного зростання України / Г.А. Семенова, О.С. Богма // Вісник економічної науки України. – 2006. – №1(9). – С. 127-133.